

nézve fölmerült az a javaslat, hogy a mássalhangzók jelölésére legnagyobbbrészt azokat a betűket használják, a melyeket GENETZ alkalmazott az aunusi és a karjalai nyelvet ismertető két munkájában, de a magánhangzók hosszúságát ne betűkettőzéssel (*aa, ee, uu* stb.) jelöljék, mint a finnek, hanem magyar módra ékezettel. (Vö ARTIA E. V.: Virittájá XXIV, 60.) Ezt a jelölésmódot magának a finn nyelvnek helyesírásában is meg akarták egykor honosítani. A mint SETÄLÄNEK imént megjelent kötetében (Kielentutkimus ja oikeakielisyys 220. s k. l.) olvassuk, RASK, a híres dán nyelvtudós volt az első, a ki abban buzgólkodott, hogy a finn írásban a hosszú magánhangzókát így írják: *á, é, í, ó, ú, ö, ő, ü, ű*. Nemcsak maga alkalmazta ezt a hangjelölést finn nyelvtanában (1818—9), a mely kéziratban maradt, hanem RENVALL is igyekezett rávenni, hogy alkalmazza finn-latin-német szótárában. RENVALL elismerte, hogy ez a hangjelölés a finnben is nagyon alkalmas volna, csak az a nehézség, hogy a turkui nyomdában nincsen *ü, ö, ő, ü, ű* betű, sőt Svédországban siucs sehol, tehát ilyeneket öntetni kellene (Suomi, t. j. I, 228); később még azt is fölhozta ellene, hogy az ékezet más nyelvekben a hangsúlyt jelöli, s így a hosszúságnak ilyen jelölése a külföldieket bizonyára arra csábítaná, hogy a finnben is az ékezetes betűvel jelölt magánhangzót hangsúlyozzák (uo. 233). A mit RENVALLnál nem tudott RASK elérni, azt elérte JUTENINÉL. Ez a *Lasten kirja* (Gyermekek könyve) második kiadásában (1819) az állóbetűs szövegben csakugyan ékezettel jelölte a hosszúságot (*á, ó, ú, í, é, ő, ý*); de a harmadik kiadásban (1826) már elhagyta ezt a jelölést. Midőn RASK az ő lapp nyelvtanában (1832) a nyílvanosság elé lépett az ékezetes betűkre vonatkozó javaslatával (ezúttal a lapp írásra alkalmazva), ezen fölbuzdult INGMAN E. A. és egy füzetében (1834), a mely finre fordított görög költeményeket tartalmazott, némely nevekben ékezetes betűvel jelölte a magánhangzók hosszúságát; tíz évvel később pedig egy cikkben azt javasolta, hogy ezt a hangjelölést általánossá kellene tenni, s cikkéhez egy kis mutatót is toldott. Mindezekről volt tudomása a nagyjelentőségű finn nyelvújítónak, KILPINENNEK, s ő is ékezetes betűket használt 1847-től kezdve írásban és nyomtatásban a kettőzötték helyett, de nem *á, é, í* stb., hanem *ā, ē, ī* féléket. Páratlan buzgalommal levelezett, cikkezett, pályadíjakat is tűzött ki az új írásmód elterjesztése érdekében, de csak nagyon kevés követője akadt. A magyar ékezetes betűk meghonosítására irányuló utolsó kísérlet a GENETZÉ volt, a ki 1831-ben a Finn Irodalmi Társaság félszázados emlékünnepé alkalmával a nyelvtudományi szakosztályban indítványozta ennek a hangjelölésnek elfogadását, de javaslata egyhangú ellenzéssel találkozott (vö. Suomi, t. j. XV, 260). Sz. J.

Vesztes. Különös egy szó ez a *vesztes*, t. i. az alkotása igen különös! Első tekintetre úgy látszik, mintha az -s melléknév-képző, az -e kötőhangzó közbenjárásával, a *veszt* igetőhöz kapcsolódott volna. Névszókából az ilyen képzésmód egészen rendes dolog, de igékből nyelvünk történeti korában példátlan. CzF. mégis így akarná e szó eredetét megfejteni, de az analógiák, a melyeket bizonyítékul fölhoz, nem kielégítők.*

* Nyelvészeink közül sokan lenézik s hasznavehetetlennek mondják CzF. szótárát. Szófejtéseire nézve nagyrészt igazuk is van, de a mi a szók

SIMONYI ZSIGMOND (Tüz. M. Nyelvtan, 520) már nem is így magyarázza e szó keletkezését, hanem egész határozottsággal kimondja, hogy a *vesztes* „kétség kívül **veszttes*, **vesztetes* helyett van“. Itt a szó-elejére felül tett csillag azt jelenti, hogy az illető szóra nincs ugyan adatunk, de föltehetőnek tartjuk, hogy a szó valamikor megvolt. Simonyi tudván, hogy MA. szótárában a mai *nyertes nyeretes* alakban is előfordul s azt gondolván, hogy amaz csak emeből származhatott, bátran ki merte mondani az ítéletet, hogy a mai *vesztes* is csak egy régi **vesztetes*, valamint a *győztes* is csak a *győzetes* helyett van, mind a háromnál a középső szótag hangzójának, az *e*-nek, kiugratásával.

Kár, hogy a Tüzetes M. Nyelvtannak nagyérdemű szerzője, mielőtt ítéletét oly hirtelen kimondotta, előbb meg nem vizsgálta, mióta van meg irodalmunkban a *győztes* és a *vesztes*; vajjon csakugyan régi szók-e, vagy talán a nyelvújítás korából valók? Ha ezt megteszi s vagy a NySz. már akkor rendbeszedett anyagában, vagy legalább Kresznerics szótárában fölkeresi őket, könnyen rájött volna, hogy a régi irodalomban se hírük, se hamvuk s hogy amaz Sándor Istvánnál, emez pedig Faludiánál, tehát mind a kettő nyelvújítónál van először följegyezve. Igaz, hogy a *vesztesen* igehatározó a NySz.-ban Verbőczy 1635-i kiadásából van idézve, de ez, mint a mondat értelméből is kitetszik, nem ide, hanem a *vesztés* czímszóhoz való s *vesztésén*-nek olvasandó (NyÚSz.). Az tehát, a ki a *győztest* (SI. ?) vagy a *veszttest* (Fal. ?) először leírta, akár akarva, akár akaratlanul is, ezt a már egészében készen talált s jól ismert *nyertes* melléknév analogiájára cselekedte. Ebből következik, hogy a **győzetes*, **vesztetes* föltevésére semmi szükség sincs. De ha a *vesztes* nem analogia terméke volna is, még akkor sem származtatnám az állítólag valamikor megvolt *vesztet* főnévből, hanem a *varrott-as*, *font-os* (MTsz.), *szött-es*, *viselt-es*, *nyerett-es* (NySz.)! stb. példája szerint, a ma is meglevő *vesztett* (vö. *vesztett pör*, *vesztett játék*) melléknévből.

Ballagi Teljes Szótára a *vesztes*-nek még egy elavult jelentését is említi, t. i. azt, hogy valami „vesztésnek indult“ s bizonyosságul hivatkozik Frankovith Gergely 1588-ban nyomtatott „Hasznos könyvé“-re, melyből, mai helyesírásra áttéve, ezt idézi: *míg a májája és lepe még nem vesztes*. Az idézet eredetije azonban így hangzik (15. lev.): „mýg az maiaia es lepe meg nem vész: es egyéb rendbeli . . .“. Nagyon káprázdhatott a szeme annak, a ki a *vész: es-t veztesnek* olvasta.

SZILY KÁLMÁN.

A simándiak koldusnyelve és a madárnyelv. Oláh Miklós esztergomi érsek, a nagy humanista, 1536-ban írt *Hungaria*-jában Cap. XIX. §. IV.) ezeket mondja az aradmegyei *Simánd* helységről (ma a kisjenői járásban): „lakói szinte mind sánták, vakok, karjuk vagy lábuk ki van ficzomitva . . . ép embert helységükbe be nem bocsátanak . . . a szülők maguk vakítják meg újszülött csecsemőiket, maguk ficzomitják ki csontjaikat, tagjaikat. Hogy ne csak testben, hanem beszédben is különbözzenek, kezdetül fogva *saját nyelvet koholtak*, a melyen maguk közt beszélnek, s a melyet

mennyiségét, alakját és jelentését illeti, ez a nagy munka az 1850 körül dívó irodalmi nyelvünknek megbecsülhetetlen kincséből.